

DİZİN

A

ABD (Amerika Birleşik Devletleri), 47, 67
Acemoğlu, Daron, 68, 69, 71, 185, 186, 193
adalet duygusu, 37, 55, 94, 111, 205
bebeklerde, 110
kültürel çeşitliliği, 105, 107
AFAD, 94, 152
ahlak, 10, 14, 18, 19, 25, 33, 37, 41, 73-75, 99, 103, 105-107, 109, 110, 112, 115-117, 130, 151, 160, 191-193, 205, 206, 230
evrimsel kökenleri, 103, 105, 106
bebeklerde, 110
kültürel çeşitliliği, 105, 107, 109
normatiflik, 75, 76
zarar temelli, 151

Ahlaki Temeller Kuramı, 105, 191
ajan tespiti eğilimi, 26, 128, 129, 134, 137, 231
akademik özgürlük, 199, 200
akraba seçilimi, 104, 146
akrabalık ağları, 47, 110, 175
Alesina, Alberto, 47, 109
Allison, Anthony, 35
alloparental bakım, 175
Alper, Sinan, 20, 190, 206
Ambrus, 78
amilaz geni (AMY1), 38, 169
Anadolu, 14, 25, 113, 147, 171
analitik düşünme *bkz. derin düşünme*
And Dağları, 43
antropoloji, 10, 18, 24, 50, 52, 56, 59-63, 65, 66, 73, 76, 77, 84, 87, 93, 158, 180, 232
Apollon *bkz. Dionysos ve Apollon*

- Aristoteles, 14, 24, 33
- ataerkillik, 47, 110
- saban tarımı ve, 109
- Atari, Mohammad, 46, 59
- ateizm, 10, 14, 26, 99, 126, 136–141, 143, 231
- bilişsel kökenleri, 137, 139, 140, 143
- kültürel ve kurumsal etkenler, 137, 140, 141, 143
- sosyal biliş, 139, 143
- avcı-toplayıcılar, 169, 175
- B**
- bağıışıklık sistemi *bkz. davranışsal bağıışıklık sistemi*
- bağlanma kuramı, 45, 56, 57
- Bahçekapılı, Hasan G., 17, 21, 227
- Bajau halkı, 35
- Bakshy, Eytan, 214
- Barkow, Jerome, 36, 57
- Baron, Jonathan, 141, 162
- Barrett, Justin, 128, 137
- Bates, 120
- Beall, Cynthia, 35, 43
- belirsizlik (yönetimi), 28, 161, 173, 190, 197, 198, 218, 219
- Bellah, Robert, 133
- Benedict, Ruth, 63
- Berger, Peter, 93
- beslenme, 14, 27, 42–45, 48, 63, 80, 81, 120, 129, 164, 167–172, 177–180
- evrensel diyet miti, 11, 168
- popölasyona özgü adaptasyon, 168
- mikrobiyota, 169
- bilgi kirliliği (dezenformasyon), 28, 163, 203
- bilimsel düşünce, 26, 154, 157–159, 162–164, 223
- yöntem, 158
- tevazu, 161, 162
- açık fikirlilik, 161, 162, 222, 224
- normatif boyut, 160
- bilinçdışı, 14, 24, 34, 227
- biyolojik determinizm *bkz. genetik determinizm*
- Bloom, Paul, 38, 41, 94, 111, 115
- Bouchard, Thomas, 90
- Bowlby, John, 56
- Boyd, Robert, 37, 39, 42, 81, 82, 96

- Boyer, Pascal, 128, 138
- Burr, 93
- Buss, David, 112
- büyük tanrılar *bkz. her şeyi gören tanrı*
- Byrne, Richard, 118
- C**
- Cacioppo, John, 176
- Campbell, 99
- Caspi, Avshalom, 91
- Cesur, Sevim, 18
- Chaplin, George, 36
- Chomsky, Noam, 57
- cinsiyet rolleri *bkz. ataerkillik*
- Comaroff, Jean, 111
- Cosmides, Leda, 159
- COVID-19 *bkz. pandemiler*
- Cumhuriyet (eğitim reformları), 14, 93, 125, 130, 133
- Curry, Oliver, 106, 107
- Czeisler, Charles, 174
- Ç**
- Çift Kalıtım Kuramı, 13, 39, 41, 42, 45, 48, 49, 51, 75, 81, 82, 84, 87, 89, 95, 99, 112, 115, 123-125, 134, 135, 142, 147, 153, 159, 160, 164, 170, 181, 189, 192, 194, 196, 198, 208, 215
- tanımı, 89, 95
- ahlak ve, 41, 75, 99, 112, 115, 160, 192
- zeka ve, 99, 123-125, 164, 181
- inanç ve, 13, 41, 42, 48, 49, 51, 99, 125, 134, 135, 142, 196
- ateizm ve, 99
- iş birliği ve, 49, 99, 124, 135, 147, 153, 159, 160, 164, 194, 198
- çift süreçli düşünme (Sistem 1 / Sistem 2), 28, 138, 140, 212, 220, 221, 224, 233
- D**
- Darwin, Charles, 14, 24, 34-37, 54, 83, 84, 99, 227
- Darwinci devrim, 34, 37, 39
- Davis, 190
- davranışçılık (behaviorism), 34
- davranışsal bağışıklık sistemi, 190, 206

Deary, Ian, 90, 120
 Dehaene, Stanislas, 38, 124, 172
 derin düşünme (analitik düşün-
 me), 26-28, 138, 142, 163,
 186, 193, 194, 199, 200, 215,
 233
 inançla ilişkisi, 26, 138, 140,
 142, 143, 199
 din *bkz.* inanç
 Dionysos ve Apollon, 15, 28, 217,
 220, 221, 230
 disiplinlerarasılık, 17, 50, 52, 71,
 75, 78, 82, 232
 diyabet, 44, 97, 169, 173, 176
 diyet *bkz.* beslenme
 doğa--kültür ikilemi (doğacılık-
 -inşacılık), 40, 92, 93, 95
 doğal seçim, 35-37, 54, 83, 99,
 146, 169
 tanımı, 35-37
 uyum örnekleri, 35-37, 39
 yan ürünler, 36, 37
 doğum, 44, 174, 175
 obstetrik ikilem, 174
 erken doğum, 169, 174, 176
 topluluk desteği, 175
 Dunbar, Robin, 118

Dunsworth, Holly, 174
 Durkheim, Émile, 67
 duyarlı dönemler, 45
 duygular, 25, 38, 39, 54, 76, 82,
 122, 135, 191, 194, 220
 temel duygular, 38, 39, 54,
 82
 kültür ve yüz ifadeleri, 38,
 39

E

Ekman, Paul, 38, 54
 ekolojik niş, 45, 48
 ekolojik zeka hipotezi, 123
 eleştirel psikoloji, 18, 58
 empati, 25, 41, 46, 51, 94, 98, 103,
 115, 154, 228
 epigenetik, 25, 38, 45, 46, 48, 49,
 59, 77, 78, 81, 97, 179
 gelişimsel niş, 45
 Hollanda Açlık Kışı, 45, 77
 kronik stres, 45, 77
 kuşaklararası aktarım, 45,
 77
 epistemik normlar, 141
 erdem etiği *bkz.* yaşam felsefesi
 eşevrim *bkz.* gen-kültür eşevrimi

etik, 51, 74-76, 161, 180

olan-olması gereken ayrımı

(Hume yasası), 73-76,

160

normatiflik, 73, 74, 160

Evans, Jonathan, 138

evrimsel psikoloji, 36, 57, 93, 112,

160

evrimsel uyumsuzluk (mismatch)

ch), 27, 97, 159, 172, 174, 204

beslenme, 172

stres, 173

uyku, 174

doğum, 174

F

FADS genleri (İnuit), 169

Feigenson, Lisa, 50

Feldstein, 185

felsefe, 10, 15, 18, 24, 29, 50, 53,

72-76, 87, 103, 217, 223, 225,

229, 231, 232

Field, 78

Forde, 111

Freud, Sigmund, 14, 24, 34, 227

FTO varyantı (obezite), 178

Fumagalli, Matteo, 169

G

Gaser, Christian, 97

Geertz, Clifford, 40, 60, 64, 93

gelişimsel niş, 45

gen-çevre etkileşimi, 90, 91

gen-kültür eşevrimi, 95, 98, 171

laktaz kalıcılığı, 14, 23, 25,

61, 168, 171, 229

amilaz geni, 38, 169

yazı ve beyin, 124, 172

genetik determinizm, 90-92

genetik miras, 27, 42, 81, 82, 90,

91, 93, 120, 165, 167, 179, 222

Gerbault, Pascale, 62, 169, 171

Gervais, Will, 139, 140

Ghasemi, 138

Gould, Stephen Jay, 36, 123

gözetim kapitalizmi, 184

Gözkan, Bülent, 18

Gray, Kurt, 151

grup seçilimi (kültürel)

Guilbeault, Douglas, 198

güven, 22, 26, 33, 44, 45, 47, 49,

50, 55, 57, 69-71, 74, 80, 84,

85, 91, 98, 104, 112-114, 116,

127, 128, 130, 131, 137, 140,

141, 143, 145, 147, 151-153,

- 158, 162, 175, 184, 185, 190, 193–196, 201, 202, 207, 208, 214, 215, 218, 221, 222
kurumsal güven, 143, 151, 152, 193
toplumsal güven, 70, 71, 130, 131, 140, 222
- H**
Hadza, 169, 175
Haidt, Jonathan, 51, 105, 108
Haig, David, 83
Hamilton, William, 104, 113, 146
Heijmans, Bastiaan, 45, 77
Henrich, Joseph, 39, 42, 46, 49, 58, 59, 76, 81–85, 87, 94, 96, 99, 111, 112, 118, 119, 121, 130, 141, 142, 145, 150, 152, 157, 160, 186
her şeyi gören tanrı (cezalandırıcı/ahlakçı tanrılar), 114, 129, 133
Herrmann, Esther, 123
hiyerarşi, 55, 78, 108, 133, 194
Hobbes, Thomas, 13, 23, 33, 227
Hollanda Açlık Kışı (1944), 45, 77
Hrdy, Sarah, 175
- I**
Ilardo, Melissa, 35
Inglehart, Ronald, 140
Isler, Ozan, 141
- İ**
iç grup / dış grup ayrımı, 94, 97, 107, 115, 135, 150, 151
iklim değişikliği, 14, 28, 154, 157, 164, 202, 203, 205, 206, 209, 233
imece, 14, 26, 62, 68, 113, 147
inanç (din), 10, 17, 26, 37, 42, 47, 48, 66, 67, 70, 77, 99, 108, 114, 126–143, 151, 161, 199, 214, 230, 231
bilişsel temelleri, 128, 133–135
iş birliği işlevi, 129–133, 135
büyük tanrılar, 114, 129, 133
kültürel çeşitliliği, 134
inandırıcılık artırıcı davranışlar, 140
inandırıcılık artırıcı davranışlar (CREDs), 140
indirgemecilik, 16, 29, 34, 50, 51, 55, 59, 65, 76, 85, 87, 90, 95,

- 164, 234
- insan doğası, 9, 11, 13, 15-20, 23, 28, 29, 33, 34, 38-41, 49-56, 59, 62, 63, 65-67, 72-76, 78, 80, 81, 85-87, 89, 92, 95, 99, 103, 112, 115, 116, 152, 157, 158, 164, 181, 187, 189, 194-197, 200, 202, 206, 220, 226, 227, 230-234
- tanımı, 33, 34
- tarihsel tartışması, 33, 34, 41, 49, 51
- sabit öz eleştirisi, 9, 13, 15, 23, 34, 51, 85, 87, 121, 125, 222, 227, 233
- İnuit, 169
- İskandinav refah devleti, 14, 25
- İsveç, 152
- iş birliği, 10, 14, 19, 23, 25, 26, 36, 46, 49, 62, 74, 79, 94, 99, 101, 104-111, 114, 116, 118, 119, 121, 124, 126, 129-133, 135, 143, 145-154, 157, 159, 160, 163, 164, 190, 193, 194, 198, 200, 207, 209, 228, 230, 231, 233
- akraba seçilimi, 104, 146
- karşılıklılık, 41, 86, 104, 106, 112, 147, 154, 231
- itibar, 147, 148
- maliyetli cezalandırma, 105, 148
- iç-dış grup, 94, 97, 107, 115, 135, 150, 151
- kurumlar, 145-147, 149-154
- anonim iş birliği, 26, 129
- itibar (dolaylı karşılıklılık), 33, 55, 95, 104, 105, 113, 147, 148, 230, 231
- J**
- Jablonski, Nina, 36
- Janssen, 78
- Japonya, 55, 58, 60, 64, 86, 87, 111, 133, 162
- Johnson, Dominic, 71, 114, 129, 130
- Ju/'hoansi (!Kung), 64
- K**
- Kahneman, Daniel, 68, 79, 138, 212, 221
- kapsayıcı ve sömürücü kurumlar, 27, 69, 70, 185, 193, 194,

- 207, 215, 225
- karşılıklılık (resiprokal altruizm), 41, 86, 104, 106, 112, 147, 154, 231
- doğrudan, 104
- dolaylı, 104, 146
- Katolik Kilisesi (kuzen evliliği yasağı), 47
- kayırmacılık (nepotizm, torpil), 10, 69, 113, 150
- Kelemen, Deborah, 128, 138
- kıskançlık, 57
- kişiselleştirilmiş sağlık ve beslenme, 164, 167, 168, 177, 178, 180
- kolektif zeka (kolektif beyin), 25, 27, 118-120, 122, 123
- Kugler, 191
- kula (armağan değişimi), 113
- kurumlar, 10, 11, 15, 24-29, 46-51, 59, 60, 66-73, 75-78, 81, 82, 84, 93-95, 98, 99, 108, 109, 114, 115, 122, 124, 125, 130, 131, 133, 134, 140-143, 145-147, 149-153, 160, 175, 177, 185-187, 189, 192-195, 197, 198, 200, 201, 207-209, 211, 214, 215, 221, 223, 225, 231-234
- tarihsel, 46-49, 59, 69, 70, 77, 81
- kapsayıcı/sömürücü, 27, 69, 70, 185, 193, 194, 207, 215, 225
- güven ve, 69-71, 130, 143, 151, 152, 193, 214
- kuzen evliliği yasağı, 47
- kültür, 9-11, 13-15, 17-19, 23-29, 34, 37-44, 46, 48-51, 53-66, 72, 73, 75-79, 81-87, 89, 90, 92-99, 103-107, 109, 112-117, 119-127, 131, 133-137, 140-143, 145, 147-154, 157-160, 162-165, 167-172, 175, 177, 180, 181, 183, 184, 186, 189, 191-194, 196-198, 201-204, 207-211, 214, 215, 217, 220, 222, 223, 225, 227-234
- kültürel evrim, 10, 11, 14, 27, 37, 59, 82, 95, 96, 133, 135, 181, 183, 186, 201, 203, 209, 231
- kültürel grup seçilimi
- kültürel inşacılık, 92, 93, 95
- kültürel nöroplastisite, 97

kültürel zeka hipotezi, 123
 küresel krizler, 28, 202, 203,
 208, 209, 233

L

Laibson, David, 80
 laktaz kalıcılığı (laktoz toleran-
 sı), 14, 23, 25, 61, 168, 171,
 229
 Larsen, Clark, 43, 61
 Lebra, Takie, 111
 Lee, Richard, 65
 Lewandowsky, Stephan, 163, 196
 Lewontin, Richard, 36
 Libet, Benjamin, 213, 229
 Lieberman, Daniel, 97, 159, 173,
 204
 liyakat, 113, 114, 150
 Luckmann, Thomas, 93
 Lupien, Sonia, 45

M

Maasai, 170
 maliyetli cezalandırma, 105, 148
 Mann, George
 Markowitz, 205
 Mauss, Marcel, 62, 111

Mead, Margaret, 63, 64
 Mele, Alfred, 213
 Mesoudi, Alex, 37
 mikrobiyota (bağırsak florası),
 169
 Miller, 78, 79
 milliyetçilik, 107
 Minihaane, 178
 Minster, Ryan, 169
 Murray, 110, 206
 Muthukrishna, Michael, 42, 46,
 48, 59, 76, 81, 83, 84, 87, 94,
 96, 99, 118, 119, 124, 125, 130,
 145, 152, 157, 186

N

Narvaez, Darcia, 45, 48, 59
 nepotizm *bkz. kayırmacılık*
 Nietzsche, Friedrich, 13, 29, 217,
 218, 220, 221, 229, 230
 Nisbett, Richard, 121
 niş *bkz. ekolojik niş; gelişimsel niş*
 Norenzayan, Ara, 96, 114, 130,
 132, 133, 135, 139, 140
 Norris, Pippa, 140, 193
 Norveç, 151
 Nowak, Martin, 105, 147

nörobilim (özgür irade ve), 78,

211, 213

O

obezite, 27, 44, 97, 159, 169, 173,

174, 176, 177, 228

obstetrik ikilem, 174

olan--olması gereken ayrımı

(Hume yasası), 73-76, 160

orak hücre mutasyonu ve sıtma,

35, 97

Osmanlı (vakıf sistemi), 14, 25,

37, 47, 70, 71, 130, 133

Ostrom, Elinor, 148

otorite, 26, 28, 105, 108, 129, 131,

133, 140, 141, 191, 192, 194

otoriterlik (otoriteryanizm), 14,

28, 48, 49, 69, 108, 154, 161,

164, 184-187, 189-191, 193-

202, 207, 208, 215, 233

tehdit ve belirsizlik, 190,

191, 193, 194, 196-198,

201, 202

ahlaki temeller, 191

kurumlar, 189, 193-198,

200, 201

akademi, 193, 195, 196, 199, 200

Ö

öz (sabit öz eleştirisi), 9, 13, 15,

23, 34, 51, 85, 87, 121, 125,

222, 227, 233

özgür irade, 213

nörobilim, 78, 211, 213, 229

karar penceresi (veto), 213

özgürlük, 11, 15, 28, 29, 73-75,

163, 190-193, 195, 198-200,

210-212, 214-221, 223-226,

229, 230, 233

biyolojik sınırlar, 214, 216

kültür ve kurumlar, 211, 214,

215

teknoloji, 211, 214, 215

P

pandemiler, 14, 157, 164, 202-

204, 206, 209

Pennycook, Gordon, 138

Perry, George, 38, 169

piyasa kurumları, 10, 26, 68, 231

Plomin, Robert, 90, 120

Polderman, Tinca, 90

Pontzer, Herman, 175, 176

popülasyona özgü adaptasyon,

168

potlaç, 14, 62, 65

prestij *bkz. itibar; statü*

psikoloji, 10, 14, 15, 17–19, 24, 36,

46, 48–50, 52, 56–60, 73,

76–79, 84, 87, 90, 93, 103,

106, 108, 109, 112, 114, 115,

128, 151, 158, 160, 174, 211,

212, 218, 221, 231

katkısı, 56, 59, 73, 76

WEIRD eleştirisi, 58

eleştirel psikoloji, 18, 58

Purzycki, Benjamin, 133

Putnam, Hilary, 74, 161

R

Radcliffe-Brown, Alfred, 111

Railton, Peter, 75, 161

refah devleti, 14, 25

Richerson, Peter, 37, 39, 42, 81,

82, 95

ritüel, 14, 59, 60, 66, 67, 82, 127,

132–134, 199

Robinson, James, 59, 68, 69, 71,

77, 114, 115, 185, 193, 207, 215

Rothstein, Bo, 152

Rousseau, Jean-Jacques, 13, 23,

24, 34, 227

S

saban tarımı (ve ataerkillik), 47,

109

sadakat (ahlaki temel), 40, 51,

67, 90, 94, 105–107, 109, 110,

115, 135, 150, 151, 191, 192,

194, 196, 230

sağlık *bkz. kişiselleştirilmiş sağlık*

ve beslenme; evrimsel uyum-

suzluk

Samoa (CREBRF varyantı), 63,

64, 169

Sapolsky, Robert, 173

Sarıbay, S. Adil, 19

Saygin, Zeynep, 172

sayı duygusu (yaklaşık sayı siste-

mi), 50

Schaller, Mark, 110, 206

Schlaug, Gottfried, 97

Schmidt, 132

Schnorr, Stephanie, 170

Schultze-Kraft, 213

Schulz, Jonathan, 47, 110

seküler kurumlar, 26, 114, 140,

231

sekülerleşme, 133

Serpell, James, 121

- sezgisel düşünme *bkz. çift süreçli düşünme*
- Shariff, Azim, 205
- Shweder, Richard, 18, 93
- sıtma *bkz. orak hücre mutasyonu ve sıtma*
- Silver, 190
- Sistem 1 / Sistem 2 *bkz. çift süreçli düşünme*
- Sol, Daniel, 123
- Soon, Chun Siong, 213
- sosyal beyin hipotezi, 25, 118
- sosyal kimlik kuramı, 98, 151, 159
- sosyal medya, 105, 122, 152, 185, 214, 219
- kutuplaşma, 184, 214
- gözetim, 184, 185
- sosyal öğrenme, 118, 141, 143, 145, 231
- spandrel (yan ürün), 36
- Spelke, Elizabeth
- Stagnaro, Michael, 138
- Stanovich, Keith, 138
- statü, 57, 62, 113, 118, 159, 228
- Stern, 205
- Stoacılar, 13, 29, 33, 217, 219, 220, 229, 230
- stres, 27, 38, 45, 46, 48, 77, 91, 97, 121, 173, 206
- kronik stres, 45, 77
- “kaç ya da savaş” tepkisi, 173
- Sunar, Diane, 19
- Sunstein, Cass, 68, 79
- Ş**
- şeker ve yağ arzusu *bkz. evrimsel uyumsuzluk*
- T**
- Tajfel, Henri, 98, 151, 159
- tarım devrimi, 61, 125
- sağlık etkileri, 42
- tarihsel psikoloji, 46, 48, 49
- tasarım uzayı (design space), 9, 49–51, 85
- teknoloji, 10, 27, 42–44, 46, 47, 95, 119, 120, 124, 133, 164, 181, 183–187, 211, 214, 215, 231
- teleolojik düşünme, 26, 128, 129, 134, 138, 231
- temel duygular *bkz. duygular*
- Terrizzi, John, 190
- Thagard, Paul, 79
- Thaler, Richard, 68, 79

Tibet (yüksek irtifa uyumu), 24,

35

Tomasello, Michael, 152, 207

Tooby, John, 159

torpil *bkz. kayırmacılık*

Trivers, Robert, 104, 147

Tucker-Drob, Elliot, 120

Turner, John, 98, 151, 159

Türkiye, 17, 18, 41, 47, 55, 58, 60,

62, 64, 67, 68, 71, 78, 79, 86,

91-94, 98, 104, 107-109, 111,

112, 115, 121, 122, 125, 130, 131,

133, 134, 141, 146, 150-152,

154, 158, 163, 171, 206, 214

Tversky, Amos, 212

U

Uslaner, Eric, 152

uyku ve sirkadiyen ritim, 173,

174

uyum *bkz. doğal seçim; evrimsel*

uyumsuzluk

Ü

üniversiteler (vakıf üniversite-

leri), 17-20, 47, 68-70, 141,

142, 193, 198, 200, 215, 232

V

vakıf sistemi, 14, 25, 37, 70, 71

vergi ve kurumsal güven, 94,

130, 150, 152, 214

W

Watson, John B., 34

Weber, Max, 204, 205

WEIRD toplumlar, 58, 121

Whiten, Andrew, 118

Wilkinson, Gerald, 104

Y

yan ürün *bkz. spandrel*

yapay zeka, 11, 14, 27, 43, 44, 79,

120, 154, 157, 161, 164, 181,

183-187, 233

kültürel evrim ve, 11, 14, 27,

181, 183, 186

gözetim, 184

bilginin düzenlenmesi, 183,

184

yaşam felsefesi (erdem etiği),

217, 231, 232

yazının icadı ve beyin, 38, 124, 172

Yılmaz, Onurcan, 37, 103, 190,

206

yüksek irtifa uyumu (hipoksi),
 43, 54, 97
 Tibet, 24, 35
 And Dağları, 43
 yüz ifadeleri *bkz. duygular*

Z

zarar temelli ahlak, 151
 zeka, 10, 11, 14, 25, 27, 40, 43, 44,
 62, 77, 79, 90, 99, 116–126,
 130, 154, 157, 161, 164, 181,
 183–187, 230, 231, 233
 evrimsel işlevi, 117–119, 122,

123, 125, 126
 sosyal beyin hipotezi, 25,
 118
 kültürel zeka, 123
 kolektif zeka, 25, 27, 118–
 120, 122, 123
 bireysel çeşitlilik, 120, 121,
 123, 125, 126
 WEIRD, 121
 zihin kuramı (theory of mind),
 26, 128, 129, 134, 138, 139, 231
 Zuboff, Shoshana, 184
 Zuckerman, Phil, 140